

8. Леп'явко, С.А. Великий Кордон Європи як фактор становлення українського козацтва (XVI ст.) / С.А. Леп'явко. – Запоріжжя: РА «Тандем-У», 2001. – 64 с.
9. Лисничий, В. Днепроцентризм на разломе цивілізацій [Електронний ресурс] / В. Лисничий. – Режим доступу: <http://www.ukrterra.com.ua/dnipro/lisnichiy.htm>.
10. Маркевич, Н. История Малороссии. / Н.А. Маркевич. – В 5-ти тт. – М.: Вь типографіи Августа Семена, при Императорской Медико-Хирургической Академіи, 1842-1843.
11. Олейников, Д.И. Фронтир и колонизация [Електронний ресурс] / Д.И. Олейников. – Режим доступу: <http://mion.sgu.ru/empires/docs/Frontier-colonization1.doc>.
12. Стороженко, І.С. Богдан Хмельницький і Запорозька Січ кінця XVI – середини XVII століть (генезис, еволюція та реформування організаційної структури Січі) / І.С. Стороженко. / Автореф. дис. ... д-ра іст. наук. – Л.: Інститут українознавства ім. І.І. Крип'якевича НАН України, 2008. – 34 с.
13. Turner, F.J. *The Frontier in American History*. New York: Henry Holt and Company, 1920. [Тёрнер Ф.Дж. Фронтир в американской истории / Пер. с англ. А.И. Петренко. – М.: Весь Мир, 2009. – 304 с.]

УДК 911.3:81'371.6

Павло Шуканов

ПАРАДИГМАЛЬНІ ЗАСАДИ РОЗВИТКУ СУСПІЛЬНО-ГЕОГРАФІЧНИХ ЗНАТЬ

Аналізуються основні етапи розвитку географічних знань. Акцентується увага на значенні єдиної парадигми часу в розвитку суспільно-географічних знань. Враховується проблема десакралізації наукового пізнання, як важливого чинника системної кризи в географії. Виділяється значення традиції, модернізації та інформатизації в трансформації наукового пізнання природи і суспільства. Пропонується використовувати метафізичні принципи як основу для вдосконалення і застосування сакральної-географічної парадигми.

Ключові слова: парадигма, традиція, сакральна географія, метафізика, суспільно-географічні знання.

Павел Шуканов. ПАРАДИГМАЛЬНЫЕ ПРИНЦИПЫ РАЗВИТИЯ ОБЩЕСТВЕННО-ГЕОГРАФИЧЕСКИХ ЗНАНИЙ. Анализируются основные этапы развития географических знаний. Акцентируется внимание на значении единой парадигмы времени в развитии общественно-географических знаний. Учитывается проблема десакрализации научного познания, как важный фактор системного кризиса в географии. Выделяется значение традиции, модернизации и информатизации в трансформации научного познания природы и общества. Предлагается использовать метафизические принципы как основу для совершенствования и применения сакрально-географической парадигмы.

Ключевые слова: парадигма, традиция, сакральная география, метафизика, общественно-географические знания.

Pavlo Shukanov. PARADIGMATIC PRINCIPLES OF SOCIAL GEOGRAPHIC KNOWLEDGE. The article analyzes the main stages in the development of geographical knowledge. The author accents attention on the value of single paradigm of time in development of social geographical knowledge.. The problem of desacralization of scientific knowledge is taken into account in the article, as an important factor of system crisis is in geography. The author highlights the value of tradition, modernization and transformation of information in scientific knowledge of nature and society. The article proposes to use metaphysical principles as a basis for improvement and use of the sacral-geographical paradigm.

Keywords: paradigm, tradition, sacral geography, metaphysics, social geographical knowledge.

Актуальність проблеми. Стрімкий розвиток глобалізаційних процесів стимулює все більш інтенсивний перехід людства до постіндустріального суспільства. При цьому особливе значення набуває географічний підхід до осмислення трансформаційної сутності антропосфери і природи в контексті зростаючої ролі науки та наукової інформації. Складовою частиною глобальної проблематики визначення стратегічних шляхів розвитку наукового пізнання є питання про сучасний стан і перспективні напрямки географії в цілому та суспільно-географічних досліджень зокрема.

Аналіз досліджень та публікацій. Для вирішення даної проблеми необхідно здійснити аналіз розвитку географії як науки на основі системного підходу. Такий аналіз передбачає використання спеціальних методологічних засобів, за допомогою яких можна отримати і науково обґрунтувати певні висновки в контексті відповідної проблематики. Різні аспекти розвитку географічних знань розглянуті, наприклад, в сучасних працях

В.П. Максаковського, С.Б. Лаврова, Ю.Н. Гладкого, В.Т. Богучарської та низки інших російських вчених. Наукові розвідки даних авторів пов'язані з такими напрямками як теоретична географія та історія географії, що в сукупності є фундаментальною основою або теоретичним ядром географічної науки [9, с. 26]. В Україні основоположні ідеї теоретичної географії відображені в статтях, монографіях і підручниках М.Д. Пістуна, О.І. Шаблія, О.Г. Топчієва, Я.Б. Олійника, А.П. Голікова, А.В. Степаненко, М.С. Дністрянського та багатьох інших вчених. Першопочаткові основи даного напрямку пов'язані з роботами американських географів В. Бунге («Теоретическая география», книжка перекладена на російську мову в 1967 р.), Д. Харвея («Научное объяснение в географии», перекладена в 1975 р.) і П. Хаггета («География: синтез современных знаний», перекладена в 1979 р.). Аналізуючи результати досліджень в галузі теоретичної географії, можна відзначити провідний внесок в розвиток цього напрямку вчених, що спеціалізуються на соціально-економічній географії. При цьому в системі фізико-географічних і соціально-економіко-

географічних (суспільно-географічних) наук виявляється подальша диференціація та спеціалізація наукового пізнання. Це сприяє появі нових наукових напрямів, під час розробки яких географічна наука все більше поповнюється детальними знаннями та враховує більш різноманітні аспекти розвитку суспільства і природи.

Виділення невирішених частин проблеми. В той же час розвиток географічної науки передбачає прагнення дослідника до того, щоб сприяти встановленню і збереженню необхідної діалектичної рівноваги між диференціацією та інтеграцією, між детальним аналізом і синтезом наукового пізнання. Ці питання особливо актуальні для географії та географів, серед яких диференціація наукових знань набуває явно гіпертрофованого характеру. Особливо це виявляється в зростаючому розриві між фізичною і соціально-економічною географією. Цьому сприяють навіть деякі методологічні принципи, які стримують і надмірно обмежують взаємодоповнення і системне поєднання різних результатів дослідження. З цього приводу ще в 1965 р. І.П. Герасимов констатував в географічній науці прояв серйозної кризи. Сучасний етап розвитку географії посилює дану проблему, що підтверджується наявністю в системі географічних знань біля 90 наукових дисциплін [9, с. 17].

Для стимулювання інтеграційних процесів в географії необхідно розвивати міждисциплінарні підходи науково-дослідницької діяльності. Оскільки географія за своєю сутністю є міждисциплінарною наукою, то саме такі підходи будуть сприяти більшій реалізації її інтеграційного потенціалу. Прикладом поєднання міждисциплінарного і системного підходів в науковій діяльності є монографія К.А. Немець «Інформаційна взаємодія природних і соціальних систем» [11].

Тому **метою даної статті** є визначення загальних закономірностей і концептуальна оцінка найважливіших аспектів розвитку суспільно-географічних знань в контексті стимулювання науково-теоретичного синтезу та міждисциплінарної інтеграції.

Для досягнення поставленої мети, по перше, на основі системного підходу проведений аналіз сучасного стану географії як науки, по друге, здійснено аналіз історичного розвитку географічних знань на основі парадигмальної системи координат: премодерн – модерн – постмодерн; по третє, запропонована ідея синтезу природничо-гуманітарних і сакральних наукових підходів в системі географічних знань.

Виклад основного матеріалу дослідження. Ми виходимо з того, що наука в цілому, це сфера діяльності людини, пов'язана із здобуттям, теоретичною систематизацією і практичним застосуванням об'єктивно-суб'єктивних знань про навколишній світ та значення людини в розвитку даного світу. Виділяють три основні аспекти науки:

– наука як соціальний інститут, який включає співтовариство вчених, а також сукупність наукових установ та інших елементів відповідної інфраструктури;

– наука як результат, представлений певною інформацією, тобто спеціальними науковими знаннями, які відображають результати пізнання як процес переходу від неутвта до дійсного і об'єктивного знання;

– наука як процес, який виявляється в науковій діяльності, що пов'язана з вирішенням поставлених завдань і досягненням відповідних пізнавальних цілей.

В сучасній географічній науці термін «система» найчастіше застосовується з врахуванням поділу географії на різні підсистеми наукового знання. Результати аналізу проведеного В.П. Максаковським свідчать про те, що сучасна географія в цілому складається з чотирьох структурних підрозділів. Фундаментальною основою науки є теоретична географія, яка доповнюється, наприклад, історичною географією. Основою другого підрозділу є фізико-географічні (природно-географічні) і соціально-економіко-географічні (суспільно-географічні) науки, які іноді називають «стовбуровими». Третій структурний підрозділ складається із галузевих чи спеціальних наук, які утворились в результаті диференціації стовбурових напрямків географічного пізнання. Четвертим підрозділом в системі географічного знання розглядаються пограничні чи стикові науки і наукові напрямки, що знаходяться на різних рубежах географії з іншими науками. В цілому сучасний стан географії характеризується термінологічною неузгодженістю, починаючи від дискусії про єдність географії, закінчуючи розбіжностями різних географічних шкіл з приводу стратегії розвитку географічної науки.

Для пояснення вищезгаданих проблем необхідно здійснити аналіз історичного розвитку географічних знань. По мірі накопичення нових даних методологічні підходи позитивізму були все менш придатними для теоретичної систематизації результатів наукового пізнання. Після появи книги американського вченого Т. Куна «Структура наукових революцій» в географії, як і в інших науках, все більше почав застосовуватись методологічний принцип парадигми (від грец. *paradeigma* – приклад, зразок). В цілому парадигма – це «вихідна концептуальна схема, модель постановки проблем та їх вирішення, методів дослідження, що панують протягом певного історичного періоду в науковому суспільстві» [4, с. 110]. За твердженням Т. Куна, парадигма – це не суб'єктивний плід індивідуальної творчості, а система теоретичних положень, якими визначається даний етап розвитку науки і якими керується наукове співтовариство [10, с. 100]. З точки зору парадигми історію науки, в тому числі географії, неможна розглядати як звичайне чи еволюційне накопичення даних. По завершенню еволюційного етапу відбувається революція, як зміна провідних ідей, що визначають подальший розвиток науки.

У зв'язку з цим ми пропонуємо проаналізувати історію розвитку географічних знань на основі парадигмальної системи координат: премодерн – модерн – постмодерн. Це дозволяє більш об'єктивно виокремити і співставити найважливіші

історичні етапи в розвитку географії, а також визначити причини концептуальних розходжень в методології наукового пізнання. Протягом ХХ століття в географії активно відбуваються два взаємопов'язаних процеси, по перше, галузева диференціація науки, по друге, інтеграція географічних наук з іншими сферами наукового пізнання. Наочним підтвердженням цього є, з одного боку, поділ географії на фізичну і соціально-економічну галузі, а з іншого – наступна інтеграція економічної та соціальної географії з такими науками як, наприклад, історія, економіка, політологія і соціологія. В результаті просторово-географічний чинник все більше враховувався в різних науково-теоретичних і прикладних розробках. Це привело до того, що з'явилися і бурхливо розвивалися так звані «суміжні наукові дисципліни», наприклад, історична географія, політична географія, геополітика, геоekonomіка, соціальна географія тощо. В той же час в географічній науці недостатньо повно застосовуються деякі важливі методологічні підходи із наукових дисциплін, що вже отримали широке визнання. Зокрема, особливе значення має типологія, у відповідності з якою в розвитку будь-якого суспільства і відповідно науки виділяються три історичних етапи, які в цілому являють єдину парадигму часу [6, с. 8].

У відповідності з даною парадигмою вся історія розвитку суспільства і науки поділяється на три етапи – традиційний (премодерн, доіндустріальний), сучасний (модерн, індустріальний), інформаційний (постмодерн, постіндустріальний). Кожний етап характеризується своїми об'єктивними та суб'єктивно-специфічними ідентифікаційними ознаками: традиційний – імперія (зазвичай на основі монархії чи древніх форм республіки та демократії), етнос (включаючи поняття «етнічна нація»), релігія та різні форми древніх вірувань, ієрархія (каста, стан і т.п.); сучасний (відносно часу розробки даної типології в ХХ ст.) – держава-нація (замість імперії та монархії), політична нація (замість традиційного етносу), світськість, громадянські цінності та права людини (замість релігії), проголошена рівність індивідуумів, громадян (замість ієрархії); інформаційний – глобалізм і глобалізація, аж до створення єдиного глобального ринку і глобальної наддержави (замість класичних ідеологій лібералізму-капіталізму і соціалізму-комунізму, з їх атрибутами національної та республікансько-демократичної держави), планетарний космополітизм і масова культура (замість патріотизму і національної культури), повний індивідуалізм та індивідуальна міфотворчість в контексті окультизму, магії та неоспіритуалізму (замість суворой установки на секулярність); довільність переконань і тверджень індивідуумом відносно себе і оточуючого світу (замість об'єктивної оцінки та гуманістичної стратегії «прав людини») [6, с. 32–37]. На основі поєднання даної концепції історичного розвитку і територіально-географічних закономірностей можна доповнити і вдосконалити просторово-часову парадигму, що

розглянута українським географом М.В. Багровим. Таким чином стає можливим більш повне і об'єктивне врахування часових і просторових характеристик у визначенні структури та організації геосистем, з метою отримання репрезентативної, особливим чином закодованої інформації, що відображає всю сукупність минулих і сучасних процесів [1, с. 128]. В результаті перед нами розкриваються нові можливості аналізу та оцінки з географічної точки зору чинників простору і часу, які в умовах глобалізації та регіоналізації світу все більш трансформуються і вже не завжди відповідають нашим колишнім уявленням про процеси і явища, що відбуваються в географічній оболонці.

З точки зору просторово-часової парадигми в розвитку науки в цілому і географії зокрема, можна також виокремити три основних етапи: єдність, диференціація та прагнення до єдності на основі нових парадигм. Відносно географічних знань це підтверджується результатами ряду досліджень. Наприклад, ще в 1990 р. Ю.Д. Дмитрієвський історію розвитку географії розділив на три етапи: на першому етапі географія виступала в якості єдиної області знань, цілі якої полягали в опису земного простору і об'єктів, що в ньому знаходяться; другий етап пов'язаний з диференціацією географії. В результаті чого поглиблена методика вивчення окремих елементів тріади: природа-населення-господарство. Третій етап пов'язаний з пошуком єдності географії, формуванням нових парадигм, методів комплексного вивчення складно організованих систем, формуванням ідей, що цементують єдину будівлю географії.

Виділені вище етапи за часом також відповідають триєдиній системі координат, яка з точки зору історії як науки, відповідає типології: древній час (традиційний етап), новий час (сучасний етап), новітній час (інформаційний етап). Зокрема, В.П. Максаковський також визнає, що в древності географія була єдиною. При цьому географічні знання включали в себе всі науки про Землю, з врахуванням тісного зв'язку з філософією. Первинні витoki багатьох наук про Землю, у тому числі і географії, пов'язані з таким розділом філософії як натурфілософія. В цілому натурфілософія (від лат. *natura* – природа) – це філософське учення, в якому природа розглядається як системна цілісність. Термін «натурфілософія» вперше зустрічається у римського філософа Луція Сенеки (близько 4 р. до Р.Х. – 65 р. після Р.Х.) [14, с. 581]. Науково-теоретичного характеру натурфілософія набула в ученні античного філософа Аристотеля (384 – 322 рр. до Р.Х.), який запропонував відповідний методологічний принцип розвитку. На основі цього принципу він розробив концепцію про рух матерії і встановив, що форма і матерія нерозривно пов'язані з категоріями місцезнаходження, активності і пасивності. Натурфілософські уявлення про простір дозволили Аристотелю побудувати космологічну концепцію, відповідно до якої стверджувалася кулястість Землі і була розроблена геоцентрична модель космосу. Довгий час натурфілософія виступала як метафізичне вчення про природу, метою якого було формування універсального світобачення, що

об'єднує в собі елементи як зовнішнього матеріального, так і внутрішнього духовного світу. При цьому метафізика виступала як основна філософська наука і як універсальний методологічний принцип розвитку наук про Землю і людство. В історії становлення і розвитку географічних знань вплив натурфілософії і метафізики виявився у сфері сакральної географії. Десакралізація географічних знань привела до посилення матеріалізму і домінування сучасних природничо-наукових і гуманітарних підходів до вивчення суспільства і в цілому географічної оболонки Землі. В результаті посилюється процес дезінтеграції в географії, починаючи від розділення на фізичну і економічну, продовжуючи появою багатьох вузькоспеціалізованих географічних наукових дисциплін. Водночас, певний взаємозв'язок між первинними метафізичними аспектами і сучасною географією зберігається, відроджується і в деяких випадках навіть посилюється. Особливо наочно це виявляється в системі соціально-економіко-географічних наук, на прикладі розвитку геополітики, геоekonomіки і глобальної географії.

Фактично єдність в географії залишалась до другої половини XVII століття. Починаючи з XVIII століття географія все більше втрачає свій інтегральний статус як єдиної науки про природу, населення і господарство. В XIX-XX століттях цей процес прискорився і в значній мірі співпав з епохою нового часу. Продовження диференціації географії в новітній час пояснюється тим, що лише після розпаду СРСР став можливий поступовий перехід в багатьох країнах від індустріального до постіндустріального суспільства. Складне поєднання різних укладів життя може як стримувати, так і стимулювати цей перехід, прояв якого все більше пов'язаний із зростаючим впливом глобалізаційних процесів як на суспільство в цілому так і на географію зокрема.

Системна криза в географії почалася в епоху нового часу, особливо починаючи з XIX століття. В той час, як відзначав В.О. Анучин, нові галузі географії, що виділилися, розвивалися в значній мірі самостійно. При цьому географи почали погано розумітися один з одним, почалося відставання в галузі створення комплексних географічних характеристик різних країн і народів світу. Ми вважаємо, одна з головних причин кризи в системі географічних знань – це відмова багатьох вчених від традиційних сакрально-наукових підходів при проведенні різноманітних досліджень. При цьому в науці почали домінувати природничо-наукові концепції та методи пізнання природи і суспільства. В той же час історія розвитку людства свідчить про те, що фундаментальною основою науки є традиція, як сукупність сакральних знань, що першопочатково виходять не від людського, а від Божественного, тобто надприродного джерела. [5]. Тому древні наукові знання були складовою частиною єдиної сакральної науки. До епохи нового часу географія також розвивалася на основі сакрально-наукових знань. В результаті «традиційні суспільства сприйняли вплив простору на людське буття в термінах

сакральної географії» [7, с. 72]. З точки зору сакральної (від лат. *sacrum, sacro* – священний) географії природниче (природа), штучне (культура) і надприродне (релігія) сприймалися як одне ціле. На основі такого інтегрального підходу природні умови і всі аспекти соціального буття були пов'язані єдністю сакрального простору, що забезпечувало єдність самої географії та її сакральний зв'язок з іншими традиційними науками.

По ходу розвитку географічних знань поступово зростала десакралізація наукового пізнання. В результаті в новий час на природничо-наукових принципах остаточно сформувались основи сучасної географії. Подальша диференціація науки привела до появи багатьох галузей, аж до геоekonomіки і глобальної географії. При цьому все частіше піднімається питання про стратегічні шляхи розвитку географії та про посилення її інтеграційного потенціалу. Для цього, наприклад, пропонується більше уваги приділяти поєднанню глобальних і регіональних методів дослідження, з метою формування систематичної географії та реалізації її узагальнень у глобальному масштабі. Крім того виділяються такі пріоритетні напрямки розвитку географії як парадигма стійкого розвитку, ноосферно-екологічна парадигма, парадигма регіонального розвитку, а також геотнополітика і ряд інших перспективних напрямів. В свою чергу, ми пропонуємо ефективніше використовувати інтеграційні можливості географії, синтезуючи природничо-гуманітарно-наукові та сакрально-наукові підходи на основі просторово-часової парадигми. Подібні ідеї були викладені Ю.Г. Саушкіним ще в 1974 році в його статті «Теоретичні проблеми економічної географії». Сутність ідеї полягає в розробці метагеографії, що знаходиться на стику географії і наукознавства (за аналогією з метафізикою, металогікою і т.п.). Фактично метагеографія пропонується для вияву та об'єктивного обґрунтування свого роду фундаментально-теоретичних основ про теорію географії. Такі підходи багато в чому відповідають сакрально-науковим принципам розвитку традиційної географії, методологічною основою яких є саме метафізика. В даному контексті метафізика (від грец. *meta ta physika* – після фізики) розглядається не лише як філософське вчення про надчуттєві аспекти буття, але і як традиційний метод вивчення об'єктів в їх незмінності та незалежності один від одного [3, с. 799].

Висновки. Таким чином створюються передумови для ширшого застосування метафізичних принципів дослідження географічної оболонки Землі з метою вдосконалення і поширення сакрально-географічної парадигми. Вона може бути проаналізована на основі системи координат премодерн-модерн-постмодерн, з врахуванням об'єктивної значущості та розкриття сутності Традиції в межах доступних для наукового пізнання навколишньої дійсності. Це дозволить синтезувати природничо-гуманітарні та сакрально-наукові підходи в географії з метою їх подальшого використання в процесі суспільно-географічних досліджень.

Список використаних джерел:

1. Багров Н.В. География в информационном мире: монография / Николай Васильевич Багров. – К.: Лыбидь, 2005. – 184 с.
2. Богучарсков В.Т. История географии: учебн. пособие для вузов / Под ред. Ю.П. Хрусталёва. – М.: Академический Проект, 2006. – 560 с.
3. Большой энциклопедический словарь: В 2-х т. Т.1. / Гл. ред. А.М. Прохоров. – М.: Сов. энциклопедия, 1991. – 863 с.
4. Большой энциклопедический словарь: В 2-х т. Т.2. / Гл. ред. А.М. Прохоров. – М.: Сов. энциклопедия, 1991. – 768 с.
5. Генон Р. Очерки о традиции и метафизике / Пер. с фр. В.Ю. Быстрова. – СПб.: Азбука, 2000. – 320 с.
6. Дугин А. Геополитика постмодерна. Времена новых империй. Очерки геополитики XXI века / Александр Дугин. – СПб.: Амфора. ТИД Амфора, 2007. – 382 с.
7. Дугин А.Г. Философия Политики / Александр Дугин. – М.: Арктогея, 2004. – 616 с.
8. Лавров С.Б. Глобальная география: учебн. / С.Б. Лавров, Ю.Н. Гладкий. – М.: Дрофа, 2000 – 352 с.
9. Максаковский В.П. Географическая культура : учеб. пособ. [для студентов вузов] / В.П. Максаковский. – М.: Гуманит. изд. центр ВЛАДОС. – 1998. – 416 с.
10. Мукитанов Н.К. От Страбона до наших дней: (Эволюция географических представлений и идей) / Н.К. Мукитанов. – М. : Мысль, 1985. – 237 с.
11. Немець К.А. Інформаційна взаємодія природних і соціальних систем: монографія / К.А. Немець. – Х. : Східно-регіональний центр гуманітарно-освітніх ініціатив, 2005. – 428 с. – Рос. мовою.
12. Пістун М.Д. Основи теорії суспільної географії: навч. посібник / М.Д. Пістун. – К. : Вища школа, 1996. – 261 с.
13. Топчієв О.Г. Основи суспільної географії: підручник для студ. географ. спеціальностей вищих навч. закладів / О.Г. Топчієв. – Одеса: Астропринт, 2009. – 544 с.
14. Философский словарь / [И.В. Андрущенко, О.А. Вусатюк, С.В. Линецкий, А.В. Шуба] – К.: А.С.К., 2006.– 1056 с.

УДК 911.3

Сергій Запотоцький

ЗАКОНОМІРНОСТІ ФОРМУВАННЯ РЕГІОНАЛЬНОЇ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ

Визначено закони та закономірності формування регіональної конкурентоспроможності. Охарактеризовано основні закономірності конкурентоспроможності регіону: глобалізації й регіоналізації, регіональної диференціації та зближення рівнів соціально-економічного розвитку регіонів, конкурентоспроможної локалізації виробництва, поглиблення спеціалізації та диверсифікації. Визначено їх вплив на формування конкурентних переваг.

Ключові слова: закономірності, конкурентоспроможність, конкурентні переваги, глобалізація, регіоналізація, диверсифікація, диференціація, локалізація, спеціалізація.

Сергей Запотоцкий. ЗАКОНОМЕРНОСТИ ФОРМИРОВАНИЯ РЕГИОНАЛЬНОЙ КОНКУРЕНТОСПОСОБНОСТИ. Определены законы и закономерности формирования региональной конкурентоспособности. Охарактеризованы основные закономерности конкурентоспособности региона: глобализации и регионализации, региональной дифференциации и сближения уровней социально-экономического развития регионов, конкурентоспособной локализации производства, углубление специализации и диверсификации. Определено их влияние на формирование конкурентных преимуществ.

Ключевые слова: закономерности, конкурентоспособность, конкурентные преимущества, глобализация, регионализация, диверсификация, дифференциация, локализация, специализация.

Sergey Zapotockiy. REGULARITIES OF FORMATION OF REGIONAL COMPETITIVENESS. Laws and regularities of the regional competitiveness are defined. The basic patterns of competitiveness: globalization and regionalization, regional differentiation and convergence of levels of socio-economic development, competitive localization of production, deepening of specialization and diversification are described. Their impact on the competitive advantage is determined.

Keywords: patterns, competitiveness, competitive advantage, globalization, regionalization, diversification, differentiation, localization, specialization.

Вступ. Становлення конкурентних позицій регіонів складалося історично, а корені формування конкурентних переваг окремих регіонів, як правило, знаходяться дуже глибоко в історії розвитку кожного регіону, виражаючи його наявні та набуті переваги. Вони пов'язані зі специфікою територіального розвитку, логікою і випадковостями на життєвому шляху

кожного регіону або країни. Покращення конкурентних позицій регіонів в умовах динамічних ринкових зрушень в соціально-економічному розвитку регіонів неможливе без виявлення й наукового обґрунтування загальних та специфічних об'єктивних законів та закономірностей його розширеного відтворення.

Аналіз попередніх досліджень. Аналіз ряду літературних джерел з проблем ефективності розміщення і розвитку територіального господарства [6; 7;